

Aigua i drets de propietat

Un dels majors reptes en la gestió de l'aigua i de, en general, el gruix dels recursos naturals, és la seva dificultat a l'hora d'establir drets de propietat, el que limita les inversions i la productivitat de l'activitat econòmica, especialment l'agrícola. Aquesta falta de drets de propietat, que en els països desenvolupats també inclou les terres de cultiu, és un dels principals factors que explica la baixa productivitat de l'agricultura en aquests països.

Els drets de propietat és la solució econòmica, també té connotacions ètiques i morals, que sorgeix al problema que va plantejar de forma cèlebre **Garreth Hardin** al 1968 a l'article "La tragèdia dels comuns": és a dir, com el fet que moltes persones gaudeixin d'uns mateixos recursos comporta la sobre explotació i malbaratament dels recursos. L'exemple que utilitza Hardin per exemplificar la seva tesi són els camps de pastura i com una simple fragmentació dels camps i una assignació individual de la terra té com a resultat una millor utilització dels camps de pastura. En resum, Hardin va demostrar com sense una correcte assignació de drets de propietat no hi ha càlcul econòmic eficient ni incentius per preservar l'assignació de capital, en aquest cas unes terres de cultiu. Una tesi que també aplica en el cas de l'aigua.

L'economista i premi Nobel, Elionor Olstrom és un altre dels intel·lectuals que més ha estudiat la gestió del béns comuns entenent correctament que els drets de propietat no sempre són una cosa absoluta.

En moltes parts de Califòrnia, que en les darreres dècades ha estat un laboratori d'idees en l'àmbit de les polítiques públiques (en general amb escàs èxit), en moltes parts del desert de Mojave, els drets de propietat estan vinculats al número de terres. Molts propietaris extreuen l'aigua del mateix aqüífer, i el que acaba passant és que hi ha pràcticament una cursa per veure qui pot extreure més aigua abans que aquesta s'exhaureixi. Un comportament que pot ser perfectament racional des de l'òptica individual, però que condueix a la inevitable explotació dels recursos hídrics.

Els drets de la propietat de l'aigua: el cas de Xile

Un dels països que d'un temps enrere han destacat per una millor assignació dels drets de propietat sobre l'aigua és Xile. Des de mitjans dels 80s, el govern xilè va donar el dret a agricultors, ramaders, empreses i corporacions locals drets de propietat sobre l'aigua. Aquests drets funcionen una mica com les assignacions dels drets a emetre CO₂ que sinó s'utilitzen es poden vendre en el mercat a *players* menys eficients. D'aquesta mateixa manera, a Xile, aquells agents econòmics que millor inverteixen en tecnologies de reg, reciclatge d'aigua, i millor aprofitament general, podien vendre aquests drets en un mercat secundari el que genera un poderós sistema d'incentius per què els agents econòmics innovin de forma constant en formes, tecnologies i procediments que permetin un millor aprofitament dels recursos hídrics.

Aquest estalvi de recursos ha estat clau a l'hora que Xile hagi incrementat el percentatge de persones a tenir aigua corrent. Fa 30 anys només un 27% dels xilens en les àrees rurals tenien accés a aigua fresca, un 63% en el cas de zones urbanes. Avui aquests percentatges són del 94 i 99% respectivament, la taxa més alta d'entre els països amb renda mitja.

L'existència de drets de propietat sobre l'aigua, drets limitats en alguns supòsits de causa major (com una sequera), permet que el preu de l'aigua reflecteixi millor el seu cost real, afavorint inversions i una cultura d'estalvi d'aigua. Aquest estalvi, derivat en millores constants en la canalització o sistemes de reg de precisió, i que permet generar més recursos hídrics. Tanmateix, la introducció d'aquesta disciplina de mercat que afavoreix, com dèiem, l'estalvi d'aigua, fa que el preu de l'aigua sigui cada cop més baix (per això també l'increment en l'accés d'aigua corrent a Xile). Degut a la descentralització del mercat, on cadascun dels agents econòmics es converteix en un "innovador" per estalviar aigua i treure-li el màxim de profit (millors cultius, tècniques de reg, canalitzacions, i un llarg etcètera), això afavoreix la ràpida adopció de les millors pràctiques, aquelles que permeten vendre més drets d'aigua el que acaba generant més estalvis i que el preu de l'aigua baixi.

Aquest mercat de drets de propietat també suposa afegir eficiència al conjunt dels mercats ja que els agricultors més productius, que produeixen més i millor fent servir menys aigua, poden adquirir drets d'aigua i així el conjunt del sector agrícola creix per les zones on és més productiu i eficient i a l'inrevés: aquelles explotacions agrícoles que malbaraten l'ús del aigua reben una penalització que, amb el temps, les expulsa del mercat per ineficients. Finalment, aquest tipus de polítiques també tenen un efecte positiu a l'hora de planificar l'activitat agrícola ja que els agricultors tenen control sobre els drets d'aigua que disposen i no estan sotmesos als

canvis derivats de modificacions arbitràries de la llei. És a dir, els drets de propietat i la dinàmica de mercat també suposa dotar de més estabilitat al marc legislatiu on es desenvolupen les activitats agrícoles.

Com passa en tots els mercats, la innovació, la creativitat, i la millora continua amb el pas del temps, dona lloc cada cop a millors productes i a millor preu, l'exemple típic són els ordinadors o els mòbils, però aquesta és una dinàmica que podem observar en qualsevol mercat lliure i on els drets de propietat estiguin degudament assignats. De nou, els resultats obtinguts a Xile són prou concloents.

La transformació del camp xilè ha estat impressionant, un sector que ha canviat d'activitats de baix valor afegit, cap a activitats ramaderes i agrícoles de més valor afegit com la ramaderia a gran escala, la plantació de fruites i verdures, o el vi que ja és conegut a tot el món. Entre 1975 i 1990, sense que el govern hagués de fer cap mega-infraestructura per el sector, la productivitat agrícola ha anat creixent a nivells d'un 6% anual. Avui Xile és el major exportador de fruites d'hivern de l'hemisferi nord.

Altres països com la Índia, Pakistan o Brasil, són altres dels països que han seguit el camí marcat per països com Xile però també Estats Units, Austràlia o Nova Zelanda. Els drets de propietat no és una solució perfecte, com cap solució humana, requereixen l'existència d'un marc institucional sòlid i de clàusules que assegurin el subministrament d'aigua lògic així com uns mínims d'accés a l'aigua, però sens dubte suposen una poderosa palanca per fer front als grans reptes d'estalvi d'aigua i respecte al medi ambient que se'ns plantegen al segle XXI.

